

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд на Ирина Г. Митърчева на тема „Билингвизъм и диглосия в Северна Ирландия, Уелс, Шотландия, и Ейре”

Основната цел на този дисертационен труд е описание и изследване на езиковата ситуация и езиковата политика в посочените страни от Обединеното кралство и Република Ирландия, които в някакъв смисъл се явяват периферни спрямо Англия. На последната може да се гледа като на техен колонизатор. От Англия произхожда доминиращият език, който се говори в тези територии, наред с други езици и езикови варианти. Там контактуват автохтонните келтски езици, локални стандартни и диалектни варианти на английския език, поне един от които често се признава за отделен език, и, разбира се, стандартният британски вариант на английския. Езиковата ситуация в тези територии е достатъчно сложна и сама по себе си е предизвикателство за изследвателя. Доминиращото положение на английския език като глобален, световен език, общоевропейската езикова политика и най-новите процеси в ЕС, не на последно място Брекзит, също повишават интереса към темата и нейната актуалност. Тя принадлежи към областта на макросоциолингвистиката и предполага поне някаква степен на интердисциплинарност и засягане на въпроси от областите на историята, политиката, правото, религията, образованието, медиите и култура. Трябва да се отбележи и липсата на разработки по тази конкретна тема в българската социолингвистична литература.

Работата съдържа увод, шест глави, заключение и библиография и е в обем от 230 страници. Целите и задачите на изследването, методите за постигането им и работните хипотези са ясно заявени в уводната първа глава „Изследователска програма” (с. 11-18). Сред изброените методи е включен и „[п]сихолингвистичен анализ – процесите на образуване и възприемане на речта при двуезичните носители...” (с. 16). Според мен точно е да се каже, че са взети предвид резултатите и натрупаното знание в психолингвистиката, но психолингвистичен анализ като такъв в дисертацията не се използва. В обзорно-теоретичната част на дисертацията (втора глава „Теоретични и терминологични аспекти на дисертационния труд”, с. 19-63) са разгледани основни

понятия, централни за избраната тема. Тук влизат билингвизъм (видове и различни подходи, билингвално образование), диглосия, превключване на кодовете, интерференция и др. По отношение на диглосията е възприето широкото тълкуване, което включва както отношението между стандартни и диалектни езикови формации на един език, така и отделни езици, като обединяващият момент е противопоставянето по линията на висок/нисък престиж в съчетание с тенденцията към допълнителна дистрибуция във функционирането. Що се отнася до интерференцията, би могло да се добави, че освен причина и обяснение за „грешки“ в междинните езици, тя, видяна като заемане на форми и структури, допринася и за развитие или промяна в езиците.

Прави впечатление липсата на позоваване на българските автори, работили в тези области, например, М. Виденов, *Диглосия*, 2005 и А. Пачев, *Малка [470 стр.!] енциклопедия по социолингвистика*, 1993, където също са разработени основните понятия, използвани в дисертацията. Към обширната литература върху двуезичието могат да се добавят и Charlotte Hoffmann, *An Introduction to Bilingualism*, 1991, и Ellen Bialystok (ed.), *Language Processing in Bilingual Children*, 1991. Отношение към темата имат и излезлите в България *Smaller Languages in the Big World* (eds. D. Thomas and Maria Georgieva), 2002 и особено, но не само, включените там статии В. Gray “Whither Welsh” и D. Thomas, “Language status, language laws, and national unity”, както и Britta Schneider, “Language ideological perspectives on English beyond methodological nationalism – what it means for language teaching” In: E. Slavova et al. (eds) *New Paradigms in English Studies*, Sofia, 2017. По въпросите на интерференцията и трансфера също има немалки български приноси, включително теоретични (школата на А. Данчев) или в областта на заемките и заемането (Н. Алексиева, споменавам само работилите в областта на англицистиката). Заслужава да се добави и книгата М. Стойчева, *Европейска езикова политика*, 2006. Разбира се, лесно могат да се правят библиографски добавки, особено по една толкова широкообхватна и многопосочна тема. Неизбежно е някои от засегнатите въпроси да бъдат третираны по-бегло и схематично. Ще отбележа, че за нуждите и обема на своето изследване дисертантката показва отлична осведоменост в редица области, които имат отношение към нейната задача.

В основната описателно-аналитична част на труда (трета - шеста глава) е очертана много подробна картина на ситуацията в Уелс, Шотландия, Северна Ирландия и

Република Ирландия. Представени са езиците и езиковите варианти, контактуващи в описваните общности. Последователно се проследяват отделните езикови ситуации, които се определят от и проявяват във сферите на образованието (включително наличието на учебна литература и материали), законодателството, художествената литература, книгоиздаването, съвременните печатни и електронни медии, религия, изкуствата (кино) и др. Наблюдават се разлики както в различните територии, така и по отношение на различните езикови формации. Представена е не само съвременната ситуация в синхронен план, но и предисторията, която води до нея. Правят се съпоставки, показани нагледно в табличен вид. Приведен е изобилен фактологически материал по всяка от засегнатите подтеми, както и интересни графични илюстрации. Общият извод, до който авторката достига, е застрашеност в една или друга степен на разглежданите миноритарни езици и езикови формации, недостиг в езиковата политика и подчинеността ѝ на политическа изгода, трудности в осъществяването на езиковите права, доколкото те са регламентирани. Дават се насоки за запазване и развиване на активния билингвизъм като едно значимо културно и когнитивно богатство.

Освен с богатата информация по избраната тема, сама по себе си интересна за специалисти в много области, предложената дисертация може да послужи и като модел за други подобни изследвания, а също така и като храна за размисъл при изработването на езиковата политика другаде по света. Материалът съдържащ се в нея би бил много полезен и за изучаващите историята и цивилизацията на Великобритания и Ирландия, като историята на английския език. Затова препоръчвам издаването на редактиран вариант на дисертационния труд като книга.

Дисертацията и авторефератът са написани на правилен и ясен български език. Авторите, работещи с терминология и имена, които се използват най-вече на английски език, често изпитват трудности при превода и транслитерацията на български език. В случая останалите неизчистени пропуски са съвсем незначителни. Фамилното име на британския социолингвист Peter Trudgill е Тръдгил, а не Тръджил (с. 26), а за името на немския езиковед Йост Трир (с. 28) виж Б. Парашкевов, *Българска транскрипция на немски имена*. Според А. Данчев, *Българска транскрипция на английски имена*, географски имена на *-shire* следва да се изписват със завършека *-шър* (с. 89), също *Чарлс* вм. *Чарлз*.

Авторката на предложения дисертационен труд има достатъчен брой публикации по темата, които надхвърлят регламентирания изисквания. Добре е, че част от тях са на английски език, с което тя доказва способността си да пише и на двата езика. Авторефератът представя пълно и коректно дисертационния труд и приносите на авторката. Намирам, че дисертационният труд на Ирина Г. Митърчева напълно отговаря на изискванията за научната и образователна степен „доктор” и най-убедено апелирам към членовете на научното жури да гласуват за присъждането ѝ на тази научна и образователна степен.

Август, 2019 год.

доц. д-р Христо М. Стаменов